

Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Інститут соціально-педагогічної та корекційної освіти

**POLSKO-UKRAIŃSKIE STUDIA
PEDAGOGICZNE: AKTUALNE
KWESTIE TEORII I PRAKTYKI
PEDAGOGICZNEJ**

Zbiór publikacji naukowych

**УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКІ
ПЕДАГОГІЧНІ СТУДІЇ:
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ ТА
ПРАКТИКИ**

Збірник наукових статей

УДК 37 (082)

ББК 74.00я43

У – 45

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Інституту соціально-педагогічної та корекційної освіти Бердянського державного педагогічного університету (Протокол № 2 від 22.09.2015 р.)

Редакційна колегія видання:

Казанцева Л.І. – доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту соціально-педагогічної та корекційної освіти (голова редакційної колегії);

Улюкаєва І.Г. – кандидат педагогічних наук, доцент, заступник директора ІСПКО з наукової роботи та міжнародних зв'язків (заступник голови редакційної колегії);

Гуренко О.І. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки БДПУ;

Зайцева Л.І. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти БДПУ;

Котляр В.П. – кандидат педагогічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки БДПУ;

Старинська О.В. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри прикладної психології та логопедії БДПУ.

Україно-польські педагогічні студії: актуальні проблеми педагогічної теорії та практики: збірник наукових статей / Бердянський державний педагогічний університет. – Бердянськ: БДПУ, 2015. – 216 с.

Polsko-ukraińskie studia pedagogiczne: aktualne kwestie teorii i praktyki pedagogicznej: zbiór publikacji naukowych / Berdiański Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny. – Berdiańsk: BDPU, 2015. – 216 s.

У збірнику надруковані статті, що містять результати наукових досліджень учених Бердянського державного педагогічного університету (Україна) та Опольського університету (Uniwersytet Opolski) (Польща), присвячених актуальним проблемам педагогічної теорії та практики.

W czasopiśmie opublikowane artykuły, zawierające wyniki badań naukowców Berdiańskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego (Ukraina) oraz Uniwersytetu Opolskiego (Polska), dotyczące aktualnych kwestii teorii i praktyki pedagogicznej

УДК 37(082)

ББК 74.00я43

© ІСПКО БДПУ, 2015

ЗМІСТ

Дошкільна та початкова освіта

<i>Зайцева Л.І.</i> Роль експериментальної діяльності в засвоєнні наукових знань про об'єкти довкілля дітьми дошкільного віку.....	6
<i>Казанцева Л.І.</i> Формування розмовного дискурсу в дітей дошкільного віку у вторинній мовленнєвій діяльності.....	12
<i>Гавриш Н.В.</i> Інформаційно-ігрова технологія як засіб активізації інтелектуальних та мовленнєвих дій дошкільників.....	21
<i>Омеляненко А.В.</i> Виховання культури мовленнєвого спілкування у дітей старшого дошкільного віку.....	25
<i>Лопатіна Г.О.</i> Аналіз програмових документів з проблеми формування діалогічної компетентності дітей дошкільного віку.....	30
<i>Мороз-Рекотова Л.В.</i> До проблеми формування культури мовлення в майбутнього вихователя.....	34
<i>Edward Wilczkowski, Anastazja Wilczkowska</i> An outline of a school headmaster's figure in light of legal regulations and contemporary needs related to the management of schools.....	38
<i>Ком Н.А.</i> Використання фольклору у навчанні дітей раннього віку рухів: психологічний та методичний аспект.....	47
<i>Jolanta Olkusz Gry i zabawy folklorystyczne w przestrzeni edukacyjnej i ludycznej dzieci. Wybrane aspekty</i>	53
<i>Tomasz Michalewski</i> Metamorfozy współczesnej zabawki.....	61
<i>Тельчарова О.П.</i> Вплив предметно-ігрового середовища на організацію режисерських ігор дітей старшого дошкільного віку.....	68
<i>Ewa Smak</i> Innovativeness of teachers in early-school education.....	72
<i>Ліннік О.О.</i> Підготовка студентів спеціальності «Початкова освіта» до педагогічної взаємодії в освітньому середовищі ВНЗ.....	78
<i>Єськова Т.Л.</i> Проблема підготовки майбутніх вихователів до ознайомлення дошкільників з різними видами декоративно-прикладного мистецтва України.....	82

истике / Е. С. Кубрякова // Дискурс, речь, речевая деятельность: функциональные и
гурные аспекты : сб. обзоров / Е. С. Кубрякова. – М. : ИНИОН РАН, 2000. – С. 7-25.
3. Кучеренко О. И. Чему обучать: тексту или дискурсу? / О. И. Кучеренко // Новые
логии коммуникативного обучения иностранному языку :
уч. трудов / О. И. Кучеренко. – М., 2000. – Вып. 449. – С. 84-89.
9. Михайлова Л. І. Розвиток розмовного мовлення дітей старшого дошкільного віку :
еф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед.
: 13.00.02 «Теорія і методика навчання (українська мова)» / Л. І. Михайлова. – Одеса,
– 21 с.

Анотація. У статті висвітлено проблему формування розмовного дискурсу в
ільників у ситуації засвоєння української мови як другої. Визначено спеціальні
цпи і методи організації процесу навчання розмовного діалогічного та
логічного мовлення у світлі теорії дискурсу на засадах комунікативної парадигми
ння мови і розвитку мовлення.

Ключові слова: дискурсивна діяльність, розмовний дискурс, діалогічний дискурс,
логічний дискурс, комунікативний підхід.

Summary. The article deals with the problem of establishing of conversational discourse of
choolers. There are formulated special principles and methods of organization of
ational process oriented on the teaching conversational dialogical and monologue speaking
e context of theory of discourse on the basis of communicative paradigm of teaching
age and speaking's development.

Key words: discourse activity, conversational discourse, dialogical discourse,
ilogue speaking, communicative approach.

Н.В. Гавриш,

доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти
(Київський університет імені Бориса Грінченка)

ІНФОРМАЦІЙНО-ІГРОВА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ТА МОВЛЕННЄВИХ ДІЙ ДОШКІЛЬНИКІВ

УДК 372.3:371.382

Актуальність проблеми пошуку ефективних технологій активізації розумових і
мленнєвих дій дітей зумовлена надзвичайною роллю дошкільного періоду дитинства як
віку, коли дитина відкриває для себе світ, опановує різні види діяльності, що
є динамічні перетворення у всіх сферах її особистості: когнітивній, емоційно-
ній, мовленнєвій, моральній. Науковці підкреслюють важливість забезпечення в
створення особистості не лише накопичення базових знань й умінь, а навчання
орієнтуватися у складних інформаційних потоках, самостійно поповнювати
знання й успішно їх використовувати (Г.Беленька, А.Богуш, О.Кононко,
С.Ладивір, Т.Піроженко, Т.Поніманська та ін.). В дошкільному віці у кожній
дитині починає складатися своя власна картина оточуючого світу та самої себе.
Процес становлення залежить від того, наскільки органічною буде здійснювана
діяльність дитини у «примірюванні» світу, який постійно розширюється, до її
життєвого досвіду, які переживання і почуття викликає в дитини входження

Метою статті є обґрунтування доцільності використання технології активізації інтелектуального та мовленнєвого розвитку на основі організованої інформаційно-ігрової творчості дітей дошкільного віку.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема оптимізації пізнавальної діяльності дошкільників з метою забезпечення активного мислення й мовлення постійно знаходить в полі наукового інтересу психологів, педагогів, психолінгвістів (А.Богущ, Л.Венге, М.Веракса, О.Дяченко, Д.Ельконін, Л.Калмикова, В.Котирло, К.Крутій, В.Кудрявцев, О.Негневицька, О.Шахнарович та ін.). Науковці вбачають у цьому процесі умов формування цілісного світобачення як складової дитячої субкультури (Н.Іванов, Л.Варяниця, О.Кононко, В.Кудрявцев, М.Осоріна, В.Слободчиков, Н.Головіна та ін.).

Виклад основного матеріалу. Надзвичайного значення в забезпеченні активної пізнання дитиною дійсності в умовах організованого навчання та в самостійній пізнавальній діяльності набуває дотримання провідних принципів побудови освітнього середовища в дошкільному закладі, зокрема принципу інтеграції змісту та процесу набуття дошкільної освіти. Зауважимо, що на важливості врахування цього принципу наполягали учені різних часів, далеко до того, як з'явився сам термін. Так, Я.Коменський наголошував, що зв'язки між знаннями, що подаються дітям, мають засновуватися не на простому обміні інформацією з різних галузей знань, а на глибоких внутрішніх взаємозв'язках, які існують між явищами та об'єктами. «Усе, що перебуває у взаємозв'язку, необхідно викладати у цьому ж взаємозв'язку, – писав Коменський незалежно від того, з якого джерела походять ці знання: суто наукового, виробничого життєвого досвіду» [3, 627].

Глибоке обґрунтування комплексності, взаємопов'язаності елементів знання в навчанні дітей зроблено К.Ушинський, який стверджував, що окрім вузьких понять, належать окремим наукам, є поняття, спільні для багатьох, а деякі й для усіх нашої епохи. Дідактично обґрунтувавши інтеграційні зв'язки, він вважав, що розумна система знань дає можливість мобілізувати їх у певній ситуації та використати у практичній діяльності [7, 232]. Реалізація принципу інтеграції змісту дошкільної освіти сприяє тому, що дитина оволодіває не лише знаннями з окремих галузей, а передусім цілісним знанням про життя, у якому вона живе, природу, людей, саму себе, що і складає світобачення дитини. Сукупності образів, уявлень, переживань, ідей і понять, через які вона визначає сутність світу, своє ставлення до нього і в такий спосіб – своє призначення, смисл свого життя звичайно, домірно до свого віку і можливостей.

Формування цілісної картини світу обов'язково вимагає активної усвідомленої позиції дитини в процесі пізнання, доцільної й доречної вербалізації відчуттів, переживань, припущень, міркувань, що не може бути результатом короткочасної разової навчальної (наприклад, заняття), а потребує значно більшого часу, присвяченого різним видам пізнавальної (і не лише пізнавальної) діяльності, враховуючи особливості мислення дошкільників, із забезпеченням достатньої міри унаочнення процесу пізнання.

Як справедливо зазначають науковці, саме грамотна організація дорослим простору пізнання дошкільником світу допомагає йому зрозуміти життя у всій красі його цінностей, значень, смислів (О.Кононко). Отже, необхідно знайти відповідь на те, яким має бути простір пізнання та його організація, і якою мірою інтегрований підхід до організації освітнього процесу може стати запорукою формування основ світобачення дитини активізації її інтелектуальних і мовленнєвих дій. Водночас, щоб цей простір не виявився пустопорожнім для розвитку дитини, необхідна доцільна, помірна участь дорослого. А нерідко ми можемо спостерігати серед купи іграшок і предметів безпорадність і нульову активність малюка, який не знає, що з цим усім можна робити, тоді як інтелектуально активна дитина може зацікавлено тривалий час діяти з одним і тим самим предметом, відкриваючи для себе його нові грані й безмежні можливості для використання.

їбна не просто присутність дорослого, а розумне і терпляче керівництво вальними пошуками, спробами дитини; вміння взаємодіяти, не підміняючи й не реджаючи дитячу допитливість, а лише спрямовуючи та підтримуючи її.

Важливою умовою організації оптимальної інформаційно насиченої взаємодії слух і дітей у пізнавальній діяльності є пробудження спільного інформаційного інтересу в процесі застосування будь-якого ефективного розвивального засобу – и, набору картинок або сюжетної картини, багатофункціонального обладнання тощо. едене попереднє апробування розробленої нами інформаційно-ігрової технології дає у говорити про її ефективність як засобу активізації інтелектуальної та мовленнєвої ності дітей як на заняттях, так і поза них. Представимо її детальніше.

Основним засобом названої технології виступають коректурні таблиці. Вони ставляють собою інформаційно-ігрове поле з різною кількістю клітинок (від дев'яти вадцяти п'яти), заповнених предметними картинками (цифрами або буквами, або ями і буквами, символами чи знаками). Картинки можуть бути тематично підібрані ішаними за змістом. Кожна клітинка має у верхньому куті номер і під зображенням - іс слова, що його пояснює. Це дає змогу використовувати коректурні таблиці для зації не лише численних пізнавальних, інтелектуальних, мовно-мовленнєвих завдань етичних, лексичних, граматичних, мовленнєвотворчих), а вправляти дітей у матичних уміннях (порахувати, встановити послідовність, порівняти, визначити гу, дібрати предмет-замісник тощо), закріплювати орієнтування у просторі (перед, між, ; нижче, за тощо), розвивати увагу та спостережливість дошкільників. Можливо, це і нює саму назву таблиці – коригувати наше сприйняття предметів й об'єктів дійсності: юго разу ті самі елементи дійсності можна розглядати в новому ракурсі, під іншим м зору, звертати увагу на особливі якості та відмінності предметів один від одного.

того, без особливих зусиль, завдяки регулярному використанню коректурних иць, діти привчаються запам'ятовувати «зчитувати» форму слова, співвідносити його свеним виразом, що робить їх (дітей) впевненими у власних силах, забезпечить в утньому техніку читання за рахунок впізнавання засвоєних раніше слів. Зауважимо, формування навички читання і друкування слів за умови використання таблиць ввається без жодного тиску з боку дорослого при максимальному включенні дитини в зний процес мислення.

Коректурна таблиця – засіб розвитку творчості також і дорослого, який кожного разу : знаходити нові педагогічні смисли у використанні таблиці: придумувати нові ння, встановлювати нові закономірності та зв'язки між елементами таблиці. Таким м, з'являється, створюється своєрідна інформаційно-інтелектуальна гра розгорнута в й не обмежена в плані її просторового використання. Тобто, коректурні таблиці ль, як і будь-які інші творчі ігри, використовуватися в різних форматах едіяльності дітей. Коректурні таблиці використовують не тільки у спільній черській діяльності дорослого та дітей, а й під час спеціально організованої освітньої ності: на початку заняття – як засіб активізації психічних процесів і включення дітей чально-пізнавальну діяльність; в основній частині, залежно від теми й логіки заняття, і уточнення знань і розширення інформаційно-пізнавального кола знань та уявлень ільників, унаочнення процесу встановлення причинно-наслідкових зв'язків між ентами дійсності тощо; поза межами організованого навчання – як своєрідна ектуальна гра, в якій діти можуть змагатися поодиночі або командами на швидкість ії, точність й широту сприйняття, багатший словник тощо. Головне, що забезпечує іх використання, – живий інтерес дітей, радість відкриття, допитливість, мовленнева тивність, задоволення від відчуття своєї інтелектуальної спроможності, які дорослий підтримувати, ретельно оберігаючи в процесі роботи з таблицею її пізнавально- ий статус. Будь-яке примушення, тиск, різкість, формалізм з боку дорослого можуть

згасити емоційний відгук дітей на інтелектуальну гру і суттєво понизити результативність. Кількість учасників такої інтелектуальної гри не обмежує. Можлива організація гри як з однією дитиною, так і з всією групою дітей. Завда спрямовані на індивідуальне виконання, а також сприяють розвитку товариських партнерських відносин.

Розвивальний ефект коректурних таблиць забезпечується дотриманням низки принципів їх виготовлення та використання. Зокрема, необхідно враховувати, незалежно від форми (демонстраційні, роздаткові – для індивідуальної, парної чи підгрупової роботи) картинки обов'язково мають бути предметними, щоб не заплутувати дітей, забезпечити ясність і чіткість сприйняття (слухового – завдання, запитання дорослого, і зорового – пошуку й знаходження відповіді на запитання в таблиці). Добір картинок має відбуватися за принципом не простого лінійного групування (наприклад, до теми «квіти» – картини ромашки, тюльпана, кульбабки і ще тринадцяти найменувань) а так, щоб забезпечити можливість охопити різноманітні й різнорівневі зв'язки квітів як угруповання з іншими елементами буття – умови проростання квітів, час розквітання, місце проростання, способи використання, однолітні чи багаторічні квіти, можливість класифікувати квіти різними ознаками, декоративні квіти, що висаджуються людьми, чи польові, що ростуть самі по собі, їх сезонну, святкову «приналежність», якщо така є (які квіти з'являються першими навесні? Які квіти з'являються навесні у лісі, на лузі? Що росте з насінням гілочки, з цибулинок? З яких частин складається квітка? що рослинам потрібне для життя?), уточнення сенсорних понять (колір, форма, розмір) тощо. Тобто, за допомогою коректурної таблиці «Квіти» ми формуємо знання не тільки про багатюче різноманіття квітів, а й про речі та явища, пов'язані з квітами (речі, за допомогою яких ми доглядаємо за квітами; що або хто оточує квіти у повсякденному житті; з ким або чим товаришують квіти, які в них є вороги; без чого(кого) квіти не можуть жити; які комахи товаришують з квітами; у яких місцях можуть мешкати квіти, люди яких професій доглядають за квітами та інше). Застосування таблиці на заняттях з математики дасть змогу закріпити прості поняття уявлення дітей, пов'язані з розташуванням об'єктів (бджола на квітці, під квіткою, квітка) та одночасно закріпити граматичні форми (використання слів у різних відмінках множині чи однині, пошук односкладових, двоскладових слів, пошук слів, які чоловічого чи середнього роду).

Картинки мають бути достатньо крупними, реальними, бажано одноманітними за принципом виготовлення) для полегшення їх сприйняття дітьми. Є також вимоги організації пізнавальної гри на основі таблиці. Йдеться передусім про характер спрямованості запитань, завдань, вправ, ігор, які педагог може запропонувати дітям для посилення розвивального ефекту треба добирати запитання, які спонукають дитину не тільки констатувати очевидний факт («Покажи, де зайчик», «Знайди, які предмети круглої форми», «Скільки птахів на картині?» та інші), а відшукувати правильну відповідь аналітично «перебираючи» очима безліч варіантів.

Надзвичайно цікавими та різноманітними можуть бути ігри на основі таблиці речі, розробка для різних вікових груп широкої палітри завдань, вправ, за допомогою виготовлення самих таблиць може бути творчою справою для всього педагогічного колективу дошкільного закладу, що також може бути засобом його об'єднання.

Висновки. Таким чином, окреслені окремі технологічні моменти застосування коректурних таблиць як засобу активізації інтелектуальної та мовленнєвої діяльності переконливо засвідчують невичерпні розвивальні можливості представленої технології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гавриш Н.В. Цікава філософія для дітей: методичний посібник для творчих дітей і батьків дітей дошкільного й молодшого шкільного віку / Н.Гавриш, О.Ліннік. – Шк. світ, 2011. – 128 с.
2. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения. – М. : Просвещение, 1955. – 7 с.
3. Кононко О. Перехідний період: самовизначення, зміна орієнтирів і пріоритетів / Кононко // Дошкільне виховання. – 2009. – №1. – с. 5-9.
4. Соловейчик С.Т. Человек свободный // Первое сентября. – 2010. – № 13.
5. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: У двох томах. Т.2. Проблеми російської школи / Склад і підг. Е. Д. Дніпров. – К. : Рад. шк., 1983. – 360 с.
6. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: наук. – метод. збірник / Наук. Ред. О.Л.Кононко. – К. : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243с.
7. Николаева Е.И. Психология детского творчества. – СПб : Речь, 2006. – 220с.

Анотація. У статті представлено інформаційно-ігрову технологію активізації інтелектуальної та мовленнєвої діяльності дошкільників, розвитку їхнього творчого потенціалу. Основним засобом означеної технології виступають коректурні таблиці. Також представлено систему завдань, вправ, ігор на основі коректурних таблиць, розглянуто, які способи їх застосування в різних видах занять та в самостійній пізнавальній діяльності дошкільників.

Ключові слова: інтелектуальна активність, мовленнєва активність, коректурні таблиці, інтегрований освітній простір, інтеграція в системі дошкільної освіти, навчальний процес.

Summary. Information and game technology of activation of intellectual and speech activities of preschoolers and development of their creativity is presented in the article. The main element of this technology is didactic charts aimed to correcting perception. The author introduces the system of tasks, games and exercises based on didactic charts aimed to correcting perception. Different ways of their usage at different types of lessons and in the process of individual cognitive activity of preschoolers are discussed.

Key words: intellectual activity, speech activity, didactic charts aimed to correcting perception, integrated educational field, integration in the system of preschool education, cognitive process.

А.В. Омеляненко,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти
(Бердянський державний педагогічний університет)

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЄВОГО СПІЛКУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

УДК 372.214

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку Україна зазнає значних змін у сфері створень у економічній, політичній, виробничій, культурно-освітній сферах життя.

Гуманізація, демократизація, активізація політичних дискусій зумовлюють потребу у вихованні інтелектуально розвиненої особистості, здатної грамотно, аргументовано та конструктивно доводити власну думку. Сучасний випускник дошкільного навчального закладу вміє читати, писати та рахувати, але має низький рівень культури мовленнєвого